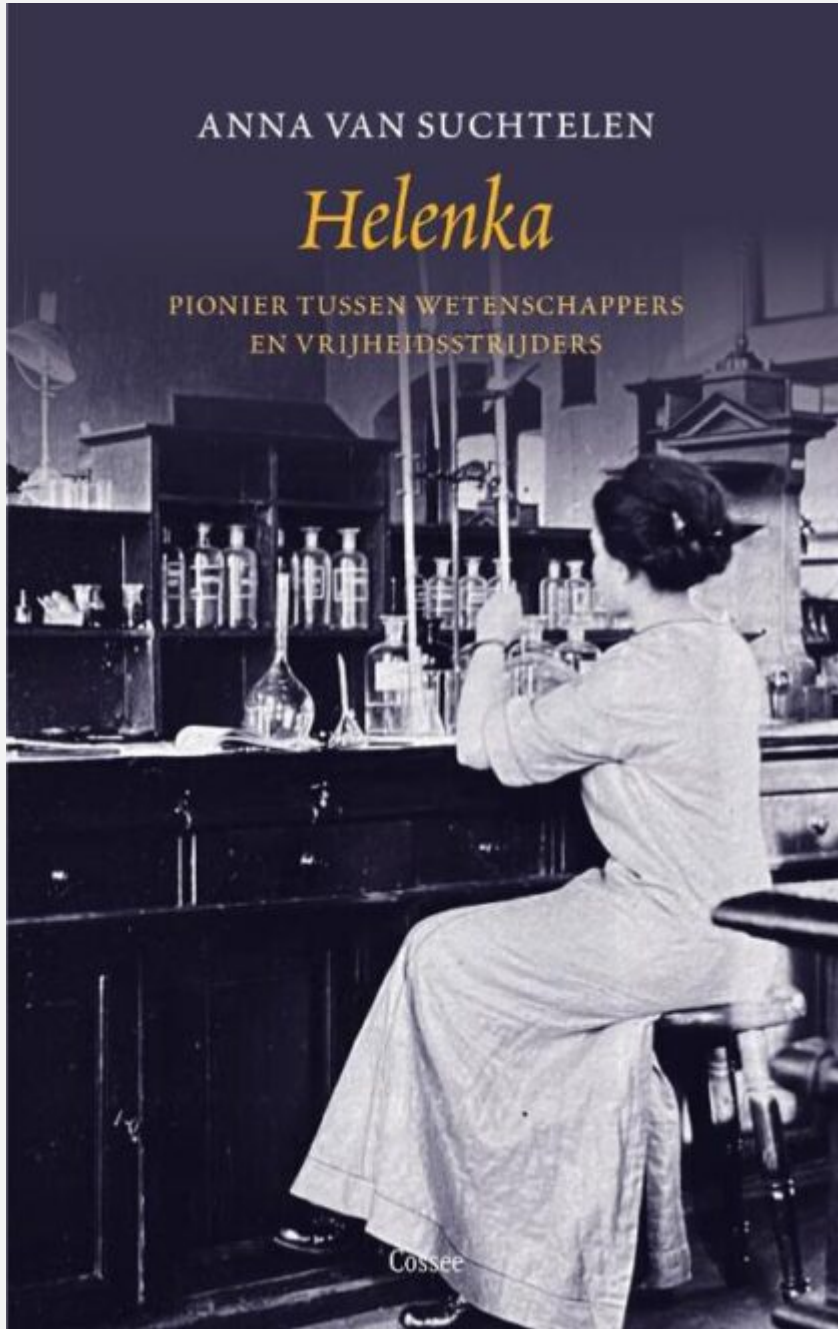

'Helenka' door Anna van Suchtelen

**Pionier tussen wetenschappers en
vrijheidsstrijders**

Helenka Drecka wordt in 1887 geboren op het Oekraïense platteland als oudste van een gezin met 6 kinderen. Zij is de dochter van een Poolse suiker-ingenieur. Polen was sinds 1795 verdeeld onder Rusland, Oostenrijk en Pruisen. Vader Drecki is Pools nationalistisch en het streven naar onafhankelijkheid wordt haar met de paplepel ingegeven.

Helenka is een zeer begaafd kind, leren gaat haar gemakkelijk af, zij weet veel van de natuur en speelt verdienstelijk piano. Zij wordt naar een kostschool in Warschau gestuurd. Hier wordt clandestien in het Pools les gegeven, leerlingen worden geïnstrueerd wat te doen bij controle door de Russische inspectie. Helenka is zeer geïnteresseerd in de bèta-vakken en zij volgt de wereldberoemde Marie Curie op de voet. Een hoogtepunt is de komst van Madame Curie naar de school. Als er een nationale schoolstaking wordt uitgeroepen tegen de Russische invloed, protesteert Helenka mee.

Naar haar eindexamen gaat ze op zichzelf wonen en schrijft zich in als studente bij de vereniging voor wetenschappelijke cursussen. Ook komen haar twee zusje bij haar wonen, en ook zij gaan in Warschau naar school. Begin 1909 wordt Helenka toegelaten tot de Eidgenössische Polytechnische Schule in Zürich waar een grote Poolse gemeenschap in ballingschap leeft. Zij gaat daar natuurkunde studeren, maar na een tijdje stapt ze over naar scheikunde. Zij geniet van haar studententijd en

besteedt veel tijd aan botanie. Ook maakt zij kennis met Teddy van Suchtelen. Deze Nederlander is opgegroeid in Indië maar woont sinds kort in Haarlem. Hij studeert ook scheikunde en is een begenadigd violist. Zij worden verliefd. Dan wordt Teddy door zijn vader teruggeroepen naar Nederland, hij kan de studie niet meer betalen. Teddy heeft zijn studie niet afgerond en om toch aan de kost te komen vertrekt hij weer naar Indië om daar in een zeepfabriek te gaan werken. In zijn vrije tijd geeft hij concerten in de grote Javaanse steden. Bach, Chopin en Bruch staan op het programma. Ondertussen studeert Helenka ijverig door en slaagt voor haar ingenieursexamen. Dit alles heeft haar uitgeput en zij gaat naar huis in Kiev om te rusten.

Dan breekt de Eerste Wereldoorlog uit in Europa. Teddy is op dat moment in Japan en besluit om met de Trans-Siberië Expres naar Kiev te reizen om Helenka te zien. Zijn aanstaande schoonfamilie lijkt niet erg ingenomen met hem. Terugkeren is niet mogelijk; vader Drecki stelt voor dat hij naar Zweden gaat. Zweden is het land waar Marie Curie twee maal de Nobelprijs heeft gewonnen. Teddy reist naar Stockholm, waar hij gaat werken in een zeepfabriek. Helenka promoveert in de tussentijd. Ze wordt lerares terwijl de oorlog door raast.

In de winter van 1915 trouwen Helenka en Teddy en vertrekken weer naar Zweden, ditmaal naar Hudiksvall. Samen runnen zij daar de zeepfabriek, waarbij Helenka het chemische deel op zich neemt. In 1916 wordt zoon Kiki geboren en in de volgende jaren volgen nog twee jongens. Langs het dorp loopt een spoorlijn. Teddy gebruikt deze soms en ook Lenin rijdt langs het dorp na de Februari-revolutie vanuit Zurich terug naar Rusland.

In 1918 verhuist de familie naar Stockholm, waar Teddy als directeur van weer een andere zeepfabriek aan de slag gaat. Helenka zorgt voor haar zoons en verlangt erg naar haar vaderland. Haar vader heeft een landgoed in Slupia gekocht, in midden-Polen. De familie van Suchtelen reist ernaartoe, maar Teddy moet al snel weer terug naar Zweden. Helenka en de jongens blijven achter en genieten. Helaas blijkt nu dat Helenka tuberculose heeft, waarvoor zij eindeloze kuren volgt in het eerst sanatorium te wereld, de Brehmerisch Heilanstalt für Lungenkranke. Omdat Teddy moet werken, blijven de kinderen bij hun grootouders in Polen. Daar brengen zij lange tijd door en het wordt hun tweede huis. De ouders van Helenka geven Teddy de schuld van de ziekte, hij zou haar in Zweden hebben blootgesteld aan tuberculose.

Omdat het niet beter gaat met Helenka besluit Teddy dat zij moet gaan kuren aan zee, in Nederland. Hij kan een nieuwe betrekking krijgen in Den Dolder en de kinderen kunnen weer naar huis komen. Helenka is dolgelukkig. Ondanks alle kuren, overlijdt Helenka in augustus 1925.

Na haar dood ontvangt Teddy een patent op een zeepverstuivingsapparaat. De basis van deze uitvinding heeft Helenka gelegd.

Zoon Kiki en zijn broers gaan jaarlijks naar hun grootmoeder in Polen. Teddy is daar al lang niet meer welkom en dat verscheurt hem. Als ook grootmoeder overlijdt en blijkt dat er niets van de erfenis richting Nederland komt, breekt Teddy met de schoonfamilie en verbiedt zijn kinderen naar Polen af te reizen. Pas veel later hoort Teddy dat er van het landgoed niets meer over is, de Duitsers hebben er in de Tweede Wereldoorlog huisgehouden en daarna kwamen de Russen.

Anna van Suchtelen is de dochter van Kiki. De verhalen over de familie zijn door haar vader aan haar doorgegeven. Dat maakt dit boek wat verwarrend. Ik kwam er niet achter welke gebeurtenissen op waarheid stoelen en waar de schrijfster haar eigen invulling aan het geheel heeft gegeven. In de verantwoording komt Anna Van Suchtelen met een verklaring: "Sterke verhalen..... wat is dat nu helemaal: de waarheid."

Ook is het jammer dat er weinig data vermeld staan, zodat je soms moet gissen hoe lang een periode duurde. De schrijfster heeft willekeurig feiten uit de Eerste Wereldoorlog toegevoegd. Helenka was waarschijnlijk een feministische vrouw, geboren in een verdeeld Polen/Oekraïne. Zij zag hoe sommigen daar verzet tegen pleegden, maar nergens heeft zij daar een rol ingespeeld. Wetenschapper was zij zeker, maar door haar ziekte heeft zij niet de carrière gemaakt die zij voor ogen had.

Een heel leuk detail is de QR code achter in het boek. Daarin bevindt zich de playlist op Spotify waar alle werken die Teddy heeft gespeeld, bijeen zijn gebracht.

Uitgever   Cossee, 2023
Pagina's   299
ISBN   978 9464 520 965

Recensie door Emilie Jonxis, januari 2024

